

O lectură comparativă a discursurilor didactice (I)

Dr. Silvia-Adriana Tomescu

Biblioteca Centrală Universitară "Carol I" București

E-mail: silviatomescu@yahoo.co.uk

Dr. Silvia-Adriana Tomescu este bibliotecar în cadrul Bibliotecii Centrale Universitare din București, Biblioteca de Științe Politice. A obținut un doctorat în Știința Informării cu o teză despre învățământul superior la distanță : „Utilizarea mijloacelor moderne de comunicare ca mijloc de predare, învățare și perfecționare în învățământul superior la distanță. Studiu de caz: perfecționarea bibliotecarilor.” Principalele domenii de interes sunt: elearning, biblioteconomie, învățământ superior, redactare academică și, în relație pozitivă actuală, diplomație culturală, și exil românesc. A publicat traduceri și studii în comunicare și biblioteconomie.

Rezumat

Discursul academic ca limbaj specializat are loc în spații formale, convenționale. În acest sens, dorim să ilustrăm faptul că, discursul academic se distinge nu numai printr-o sintaxă specifică ci și printr-o semantică aparte ce impune norme de sens menite să legitimeze un anumit tip de cunoaștere. Caracteristica sa principală este utilizarea conceptelor de o anumită generalitate, ca sinteză și integritate a expresiei. O altă trăsătură pe care ne propunem să o subliniem prin lectură comparativă este dimensiunea inter și trans disciplinară ce legitimează un discurs academic. În acest sens, se ridică noi întrebări legate de înțelegerea și distribuirea coerentă a discursului academic. Așa cum rezultă în etimologia sa, academia este locul în care se întâlnesc și cercetează diferite comunități științifice, un spațiu convențional, dominat de stil, ierarhii și limbaj și, tocmai din această perspectivă decurge analiza lecturii noastre comparative.

Keywords: *lectură comparativă, discurs academic, context academic*

Discursul academic are un scop special: a convinge; el operează prin intermediul conceptelor specific, urmărește înțelegerea și adaptarea la viața socială. Ne propunem să analizăm discursul academic din perspectiva: (a) Discursului didactic, al transmiterii cunoașterii; (b) Discursul inaugural; (c) Discursul de recepție.

I. Discursul didactic

Discursul didactic, privit ca discurs academic, este dominat de explicație și mai mult decât atât, de socializare. Predarea științelor umniste implică o formă specială de socializare: profesor - elev. Este un tip de influență reciprocă care implică evoluția. Ea are valori specifice pentru fiecare sferă de acțiune. Este o formă de culturalizare. Publicul este format de elevi, profesori, academicieni, cercetări și influențează structura narațiunii, a explicației. În predarea științelor, elevii urmăresc diferite scopuri spre deosebire de cadrele didactice. În timp ce elevii au scop ca principal *a obține cele mai bune rezultate*, profesorii încearcă să arate *calea, metoda* care trebuie urmată pentru a obține cele mai bune rezultate.

Metoda rezolvării de problemă pretinde unui student/elev să explice metoda, să probeze, cu anumite codificări, alegerea operației logice. Explicând, studentul dezambiguizează, pentru a crea legături între valori, norme, cantități. "*Înmulțiți prima ecuație cu "a", a doua cu "b" și apoi scădeți-le pe rând. Veți obține...*" Putem observa că fiecare afirmație are o consecință. Explicând, studenții devin conștienți de modalitățile de lucru cu teorii și metode, se conectează la realitatea înconjurătoare, putem vorbi astfel despre metaînvățare. În predarea matematicii întâlnim adesea enunțuri de forma: "*Intervalele sunt seturi de numere reale, deci operațiile cu intervale sunt operații cu seturi: intersecție, diferență. Găsiți a și $b \in \mathbb{R}$, unde \dots* " Avem mai sus un exemplu de inferență cauzală. Sarcina de lucru în acest caz este exprimată prin verbe la imperativ: *arată că, demonstrează valoarea reală, argumentează că, calculează, stabilește, ..etc.*

Rezultatul poate avea forma: "*Dacă reprezentăm intervalele pe o axă, rezultă că sau, potrivit cu...rezultă că...*" Această expresie ne oferă un rezultat direct și arată capacitatea de a aplica probleme matematice, și că limbajul matematic este un cod comun pentru elevi, arată capacitatea lor de a înțelege ceea ce se cere, o evoluție, un progres, un proces de modelare a gândirii, care reflectă când sunt create condițiile pentru un nou stil de gândire. Soluția se află într-un stadiu intermediar, deoarece exercițiile de matematică se termină convențional, oricare ar fi procesul inferențial. Întrebări de genul "*cum ai făcut asta?*" permit abordarea logică a raționamentului în timp ce întrebarea "*de ce?*" sau expresii precum: "*Fii mai explicit*" implică argumentarea. Evident, astfel de strategii se confruntă cu bariere și dificultăți de vorbire sau de logică. Erorile studenților pot fi ajustate numai atunci când cadrele didactice pot înțelege pe deplin principiile care ghidează gândirea lor. Sistemele de semne cu care operează o știință, ar trebui să fie tratate la nivel pragmatic. (1)

Solomon Marcus consideră că limbajul matematic include: (a) limbajul natural; (b) elemente de limbaj natural folosit ca simboluri artificiale; (c) simboluri; (d) expresii, relații, formule, ecuații; (e) ilustrații; ...etc. (2) Sfera de angajament și de interacțiune în discursul didactic este compusă din fundamente cu valoare pedagogică. Școlile și clasele compun micul universul în care are loc schimb informațional. Între profesor și elev, există un decalaj de cunoștințe care impune *adaptarea limbajului*. Matematica este o interacțiune logică, mai mult decât un act de memorare de formule. De asemenea, trebuie să spunem că, feedback-ul ideal se obține numai atunci când există un limbaj comun între profesor și elev, când sunt înțelese valorile comune, normele și conceptele.

Discursul academic în sala de curs este marcat de prefixul "meta", ca semn al conținutului: metamesaj, ca marcă de proces: metaînvățare. Explicând conținutul, profesorul *comunică mesajul*, oferind detalii despre abordarea optimă, despre *metodele* de analiză a conținutului.

II. Discursul de recepție

În discursul de recepție ținut în Academia Română, profesorul Solomon Marcus s-a adresat unei audiențe cu pregătire similară, cu care împărtășea valori, norme și un univers comun: *"discursul de recepție al unui matematician nu se adresează numai colegilor săi de breaslă, ci întregii comunități academice. Nu ascund că am fost tentat de a invita pe un coleg dintr-o altă secție sa-mi dea răspunsul; dar a învins dorința de a mă adresa cuiva care este martor de multe decenii la itinerarul meu spiritual și care are la activul său o remarcabilă operă de creație, în bună măsură interdisciplinară."* Vorbim în acest caz despre un discurs simetric. (3)

Vorbitorul propune un discurs integrator, deoarece auditorul ar fi condamnat la singurătate, aidoma matematicianului: *"de la limbaj i se trage, în primul rând, matematicianului, singuratarea în care se află, deci merită să-i acordam o atenție specială."* (4)

Discursul lui Solomon Marcus urmărește înțelegerea interdisciplinară a matematicii; este adresat mai mult ca un discurs sintactic și mai puțin unul semantic: *"Frumoase vremuri! Iată însă că acum ne aflăm într-o perioadă în care, din cu totul alte motive decât cele care explică situația în urmă cu o sută de ani, dialogul disciplinelor se impune ca necesitate majoră."* (5) Acest dialog al disciplinelor la care face trimitere autorul trebuie privit ca o abordare transdisciplinară a procesului didactic - dincolo de disciplină. (6)

Studiem algoritmi și mai puțin aplicabilitatea acestora în viața de zi cu zi. Orice operație matematică are o aplicație practică. Majoritatea profesorilor de matematică nu predau utilitatea acestor operații, concepte, în viața cotidiană. Ce și cum implică/presupun ele? Ne asumăm astfel concluziile profesorului Marcus care ilustrează modalitatea în care matematica ar trebui predată: *"adevarata matematică nu este aceea din manualele școlare;... Matematica vie, aceea care te introduce în laboratorul de lucru al matematicianului, este numai aceea din reviste (cele de cercetare, nu de popularizare)." (7)*

Avem de a face cu un discurs arrogant al profesorilor de matematică astăzi, care înlătură orice "quid pro quo" sau posibilă interogație a studenților la nivel discursiv. La nivel semantic, nu suntem capabili să explicăm de ce este bine să știm formule și algoritmi și nu cunoaștem utilitatea lor reală în viața socială. Avem de a face cu un stil elitist de predare a matematicii și cu o înțelegere abstractă a acesteia. Predarea dezvoltă un tip de discurs, care-i argumentează valorile, relațiile și metodele de a le obține. Într-o astfel de abordare rolul profesorului este unul crucial. Fiecare participant la discurs vine cu corpul său de concepte, idei, valori, cunoaștere; fiecare etalează o identitate aparte în momente distincte de interacțiune.

Referințe bibliografice

- (1) ANGHELESCU, Nadia. *Introducere în studiul limbii*. București: Editura Universității din București, 2007.
- (2) MARCUS, Solomon. *Singurătatea matematicianului*. [Online] [Accesat 22 septembrie 2014] Disponibil la: http://www.acad.ro/com2008/pag_com08_0327Marcus.htm_
- (3) *Ibidem*.
- (4) *Ibidem*.
- (5) *Ibidem*.
- (6) *Transdisciplinaritate cu Basarab Nicolescu*. [Online]. [Accesat 22 septembrie 2014]. Disponibil la: http://www.romaniaculturala.ro/images/articole/Vatra6-7_p.60-130.pdf
- (7) MARCUS, Solomon. *Op. Cit.*